

BO

**BOG
VEN
NEN**

2001-2003^{2}}

- Sverige
- Bauhaus
- Modernisme
- Udstilling
- 13+ Tyske kunstlerbücher

BOG
VEN
NEN

Forening for boghåndværks formål er at skabe interesse for bogfremstilling og at hæve niveauet for bogens form. Foreningen blev stiftet i 1888 af xylograf F. Hendriksen.

Foreningen beskæftiger sig især med den industrielt fremstillede bog og står hvert år bag udstillinger og arrangementer, bl.a. konkurrencen om **Årets bogarbejde**. Foreningen udsender nyhedsbrevet **Nyt for bogvenner** samt bøger og flere skriferækker.

Foreningens vigtigste talerør er årbogen **Bogvennen**.

**BOG
VEN
NEN**

**BOG
VEN
NEN**

2001-2003

- Sverige
- Bauhaus
- Modernisme
- Udstilling
- 13+ Tyske kunstlerbücher

BOGVENNEN 2001-2003

Sverige

Bauhaus

Modernisme

Udstilling

13+ Tyske kunstlerbücher

Redaktion

Søren Møller Christensen

Og C-H Zakrisson

Udgivet med støtte fra Bergiafonden

Tilrettelægning af C-H Zakrisson, Polytype

Skrift: Fresco og Nobel

Trykt af Narayana Press, Gyllingnæs

og indbundet af Nordens Grafiska AB, Malmö

Copyright © 2006 by Forening for Boghaandværk

ISBN: 87-7442-029-1

ISSN: 0006-5749

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
KØBENHAVN

Indhold

Forfattere i dette nummer af Bogvennen 6

Indledning 7

CHRISTER HELLMARK

Svensk boghåndværk gennem tyve år 9

GÖRAN SKARBRANDT

Der findes liv, også uden for selve bogstavformen.

Om Christer Hellmark 61

GUNILLA LUNDAHL

Tekstens rum. Om tekst i udstillinger 66

LARS E. PETTERSSON

**Carl Fredrik Hultenheim, svensk typografisk ekspert -
formgiver, pædagog og eksempelsamler** 84

TORBEN JELSBÄK

**Punkt og linje på flade. Grafisk totaldesign og
typografiske punktvirkninger i dansk ekspressionisme** 109

MAGDALENA GRAM

**Anders Billow og den typografiske modernisme
i Sverige** 130

UTE BRÜNING

Bauhausbøgerne - en projektskitse 158

ROBIN KINROSS

Bauhaus og den typografiske modernisme 179

ALAIN FINDELI

Moholy-Nagy og Bauhausbücherne som projekt 190

ULRIKE STOLTZ

»13+« 203

Forfattere i dette nummer af *Bogvennen*

CHRISTER HELLMARK, svensk forfatter og typograf.

GÖRAN SKARBRANDT, leder af Ordfront Förlag, Stockholm.

GUNILLA LUNDAHL, svensk forfatter, freelanceskribent og forelæser inden for områderne form, arkitektur og kunst.

LARS E. PETERSSON, svensk arkitekt, forfatter og typografisk designer.

TORBEN JELSBÆK, Ph.d.-stipendiat Institut for Nordisk Filologi, Københavns Universitet.

MAGDALENA GRAM, kunsthistoriker, chef for Nordiska Museets afdeling för Arkiv, Bibliotek och Bilder.

UTE BRUNING, freelance kunsthistoriker med speciale i Bauhaus, Berlin.

ROBIN KINROSS, forfatter og indehaver af forlaget Hyphen Press, London.

ALAIN FINDELI, titulær professor i designhistorie ved universitetet i Montreal, Canada.

ULRIKE STOLTZ, bogkunstner, professor i bogdesign ved Hochschule für Bildende Künste, Braunschweig.

Indledning

Dette nummer af Bogvennen snor sig tematisk om sig selv med bogudstillingen som både udgangspunkt, emne og medium.

Bogvennen tager afsæt i en stor udstilling af 250 udvalgte svenske bøger fra tiåret 1990-2000, som Forening for Boghaandværk i år 2000 arrangerede på Kastellet i København i samarbejde med professor H.C. Ericson, foreningen Svensk Bokkonst under Kungliga Biblioteket i Stockholm og Det kgl. Garnisonsbibliotek. Den, der så udstillingen, kunne ikke undgå at bemærke, at de bedst fremstillede svenske bøger i 1990erne havde et så højt niveau, at de satte årtiets danske bøger lidt i skygge. De var modigere lavet, og de demonstrerede et afklaret forhold til den typografiske tradition.

H.C. Ericson holdt åbningstalen, og løste elegant gæstens etiketteproblem ved at gøre opmærksom på, at de gode svenske bøger på en måde nu havde fundet hjem til Danmark igen. Nogle af 1990ernes centrale svenske bogtilrettelæggere og typografiske undervisere havde fået deres uddannelse i København i 1960erne, som var en gylden tid for dansk bogtilrettelægning, hvor forlagene kappedes om at udgive funktionelle og smukke bøger. Navne som Erik Ellegaard Frederiksen, Austin Grandjean, Eli Reimer og Viggo Naae var lige så almindeligt kendt som navnene på de arkitekter og designere, der byggede huse eller tegnede møbler, og de havde både direkte og indirekte afgørende indflydelse på undervisningen på Grafisk Højskole.

Den danske bogtypografiske tradition lever, i følge H.C. Ericson, derfor videre i bedste velgående - om end i eksil på uddannelsesinstitutioner i Sverige. Det var resultatet af denne kulturelle eksportsucces, vi så på Kastellet.

Vi skal lade det være usagt, om danske bøgernes form stadig halter bagefter, nu et halvt årti efter udstillingen på Kastellet, og spørgsmålet er heller ikke særlig interessant. Men det er et faktum, at bogtilrettelægning også i dag spiller en beskedent rolle på de danske grafiske uddannelser.

Udstillingen på Kastellet kastede umiddelbart to hovedtemaer til dette nummer af Bogvennen af sig: *Udstilling og Svensk Bogdesign*. Christer Hellmark påtog sig at skrive om 20 års svensk bogdesign og -designere, men udelod beskedent sig selv fra sin artikel. Göran Skarbrandt rettede op på udeladelsen (og afleverede sin artikel inden Christer Hellmark blev ramt af et invaliderende slagtilfælde, som han stadig mærker følgerne af). Gunilla Lundahl skrev om brugen af typografi i svenske udstillinger, og Lars E. Pettersson bidrog med en artikel om det typografiske landemærke: Carl Fredrik Hultenheim.

I 2002 viste Forening for Boghaandværk i samarbejde med Goethe Institut-
tet og Bauhausarkivet i Berlin de 14 små bøger, som Bauhauskolen produce-
rede mellem 1925 og 1930. Udstillingen fandt sted i Kunstindustrimuseet, og
det var første gang, de meget sjældne bøger blev vist samlet herhjemme. Disse
bøgers form, og idéerne bag dem, satte varige spor i eftertiden. *Bauhausbøgerne*
er i sig selv små udstillinger, og måtte også med i Bogvennen!

Med bøgerne fra Bauhauskolen fulgte naturligt hele *Modernismen*. Torben
Jelsbak og Magdalena Gram bidrog med hver sin detailstudie af modernismens
indtog i Danmark og Sverige. Ute Brüning holdt foredrag om Bauhausbøgerne
på Kunstindustrimuseet og kom med sin artikel, medens Robin Kinross og
Alain Findeli bidrog med reviderede versioner af tidligere offentliggjorte be-
handlinger af bøgerne.

Tyskland har en levende tradition for at betragte bogen som et designobjekt
på lige fod med andre. Det afspejler bogens almindelige stilling i kulturbilledet.
Bogen er vigtig - og ikke kun økonomisk eller som medienyhed eller bestsel-
ler. Tyskland har en levende klassikerkultur, og der er en snæver sammenhæng
mellem bog og nation. Det er formentlig derfor, man i Tyskland finder et græn-
sefelt, hvor bogdesign og billedkunst blandes. *Künstlerbücher* er kunstneriske
projekter med bogen som medie. *Künstlerbücher* udkommer i meget små op-
lag, de er som regel lavet i hånden, og bøger af de kendteste bogkunstnere er
kostbare samlerobjekter på linie med skulpturer og originalgrafik. 13+, en ud-
stilling af tretten udvalgte bogkunstners arbejder, turnerer i disse år verden
rundt, og Ulrike Stoltz' præsentation af kunstnerbøgerne afrunder dette num-
mer af Bogvennen.

Redaktionen skylder mange mennesker tak i forbindelse med produktionen
af dette nummer af Bogvennen. Først og fremmest Bergiafonden, Narayana
Press på Gyllingnæs, samt Förlagshuset Norden AB i Malmø, hvis økonomis-
ke bidrag har gjort udgivelsen mulig. Tak til forfatterne for udvist tålmodighed.
Og ikke mindst tak til Lilli Riget og Bent Jørgensen fra Forening for Boghaand-
værk for deres indsats for at dette hæfte af Bogvennen skulle udkomme trods
forsinkelse.

Søren Møller Christensen